

भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीलाई जग्गा
उपलब्ध गराउने सम्बन्धी कार्यविधि, २०८१

नेपाल सरकार

भूमि समस्या समाधान आयोग
ताहाचल, काठमाडौं

**भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीलाई जग्गा उपलब्ध
गराउने सम्बन्धी कार्यविधि, २०८१**

भूमि समस्या समाधान आयोग गठन आदेश २०८१ को दफा २९ को उपदफा (१) को खण्ड (क) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीलाई जग्गा उपलब्ध गराउन भूमि समस्या समाधान आयोगले यो कार्यविधि बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

(१) यस कार्यविधिको नाम “भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीलाई जग्गा उपलब्ध गराउने सम्बन्धी कार्यविधि २०८१” रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि मन्त्रालयबाट स्वीकृत भएको मितिदेखि लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा, यस कार्यविधिमा :

(क) “अव्यवस्थित बसोबासी” भन्नाले ऐनको दफा ५२ग. को स्पष्टिकरण खण्डमा उल्लेख भएबमोजिम सरकारी, ऐलानी, पर्ती वा सरकारी अभिलेखमा वन जनिएको भए तापनि लामो समय देखि आवाद कमोत गरी घर टहरा बनाई बसोबास गरेका ऐनको दफा ५२ग. को उपदफा (३) को आधारमा वर्गीकरण गरिएका व्यक्तिलाई सम्झनु पर्छ र सो शब्दले निज प्रति आश्रित परिवारका सदस्य समेतलाई सम्झनु पर्छ ।

(ख) “आयोग” भन्नाले भूमि समस्या समाधान आयोग सम्झनुपर्छ ।

(ग) “ऐन” भन्नाले भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ सम्झनु पर्छ ।

(घ) “जिल्ला समिति भन्नाले ”भूमि समस्या समाधान आयोग गठन आदेश, २०८१ को दफा ८ बमोजिमको जिल्ला समिति सम्झनु पर्छ ।

(ङ) “नियमहरु” भन्नाले भूमिसम्बन्धी नियमहरु, २०२१ सम्झनु पर्छ ।

(च) “भूमिहीन सुकुम्बासी” भन्नाले ऐनको दफा ५२ख. को स्पष्टिकरण खण्डमा उल्लेख भएबमोजिम नेपाल राज्य भित्र आफ्नो वा आफ्नो परिवारको स्वामित्वमा जग्गा जमिन नभएको र आफ्नो वा आफ्नो परिवारको आयआर्जन, स्रोत वा प्रयासबाट जग्गाको प्रबन्ध गर्न

असमर्थ व्यक्ति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले निज प्रति आश्रित परिवारका सदस्य समेतलाई सम्झनु पर्छ ।

- (छ) “नापनक्सा” भन्नाले नापीका लागि नियन्त्रण बिन्दु स्थापना गर्ने, जग्गाको नाप गरी जग्गाको तथ्यांक संकलन गर्ने, जग्गाको नक्सा तयार गर्ने, क्षेत्रफल एकिन गर्ने र नापी क्षेत्रिय किताब (फिल्डबुक) तयार गर्ने कार्यलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ज) “मन्त्रालय” भन्नाले भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।
- (झ) “लगत संकलन सम्बन्धी कार्यविधि” भन्नाले भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीको लगत संकलन सम्बन्धी कार्यविधि, २०८१ सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) “स्थानीय तह” भन्नाले महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका, नगरपालिका वा गाउँपालिका सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) “स्थानीय कार्यपालिका” भन्नाले गाउँकार्यपालिका वा नगरकार्यपालिका भन्ने सम्झनु पर्छ ।

३. जिल्ला समितिले प्राप्त गर्नु पर्ने विवरण तथा कागजातहरू:

- (१) जिल्ला समितिले भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीलाई जग्गा उपलब्ध गराउन स्थानीय तहसँग देहाय बमोजिमका कागजात माग गर्नु पर्नेछ,
- (क) स्थानीय तहको कार्यपालिकाको निर्णयबाट प्रमाणीकरण भएका भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीको सिफारिस सहितको नामावली विवरण,
- (ख) भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासीलाई उपलब्ध गराउने नियम ४१ख. बमोजिम क्षेत्रफलको जग्गा अनुसूचि १ बमोजिमको ढाँचामा प्रस्ताव गरिएको विवरण
- (ग) अव्यवस्थित बसोबासीको व्यवस्थापन गरिने नियम ४१ग. बमोजिम क्षेत्रफलको जग्गा अनुसूचि २ बमोजिमको ढाँचामा प्रस्ताव गरी पठाएको विवरण,
- (घ) जग्गाको प्रयोजन एकिन गरी स्थानीय तहमा पेश भएका अनुसूचि ३ बमोजिमका निवेदन,

(ड) खण्ड (ख) र (ग) बमोजिम उपलब्ध गराइने जग्गा भन्दा बढी हुन गइ बाँकी रहेको जग्गा र सो सँग जोडिएको सरकारी जग्गालाई सम्भव भएसम्म एक आपसमा मिलान (merge) गरी एउटै सरकारी कित्ता कायम गरी नक्सा र database अद्यावधिक गरी तयार गरिएको अनुसूचि- ४ बमोजिमको विवरण,

(च) जग्गा आवाद कमोत नगरेका र वितरण गर्न नमिल्ने जग्गामा बसोबास वा आवाद कमोत गरेका भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासीहरूको विवरण तथा निजहरूलाई उपलब्ध गराउन सकिने जग्गाको विवरण स्थानीय तहबाट (वडा समिति मार्फत भएको सिफारिसको आधारमा) गरिएको सिफारिस ।

(२) जिल्ला समितिले नापी टोलीबाट देहाय बमोजिमका कागजात प्राप्त गर्नु पर्ने छ :-

(क) नापी टोलीबाट तयार भएका कित्ता नापी नक्सा,

(ख) भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीको लगत संकलन सम्बन्धी कार्यविधि, २०८१ को अनुसूचि —९ बमोजिम नापी टोलीबाट तयार भएका कित्ताहरूको विवरण,

(ग) लगत संकलन सम्बन्धी कार्यविधिको अनुसूचि—११ अनुसारको प्रतिवेदन marking गरिएका भूउपग्रह चित्र/drone चित्र/LIDAR चित्र, टोटल स्टेशनप्रयोग गर्दाको कित्ताको स्केच, साविकको नापी नक्सा वा डिजिटल डाटा,

(३) उपदफा (१) र (२) अनुसारको विवरण बुझिलिनको लागि जिल्ला समितिले कर्मचारी तोक्न सक्नेछ ।

४. विवरण सार्वजनिक तथा हकदाबीको सूचना:

(१) जिल्ला समितिले दफा ३ बमोजिमको विवरण जाँचबुझ गर्नु पर्नेछ । सोका लागि स्थानीयतहबाट प्रमाणीकरण भइ आएका भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीको नामावली सहितको विवरण जिल्ला समितिको सूचना पाटीमा टाँस गरी सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

(२) भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीलाई उपलब्ध गराउन दफा ३ बमोजिम तयार गरिएको विवरणको आधारमा परिवार मूलीको नाम थर, जग्गा रहेको स्थानीय

तह, वडा नं, नक्सा नं, कित्ता नं, क्षेत्रफल र चार किल्ला समेत उल्लेख गरी दाबी विरोध तथा उजुर गर्नका लागि अनुसूचि-५ को ढाँचामा ७ (सात) दिनको म्याद दिई सम्बन्धित वडा, स्थानीय तहको वेभसाईटमा प्रकाशन गर्नु पर्नेछ । ।

- (३) उपदफा (१) र (२) अनुसार सार्वजनिक भएको विवरणको सम्बन्धमा कुनै उजुर भए ७ (सात) दिन भित्र जिल्ला समितिमा लिखित उजुरी दिनु पर्नेछ ।
- (४) जिल्ला समितिले स्थानीय तहबाट प्रमाणीकरण भएका भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासीको परिवारको नाउँमा नेपाल राज्यभर कतै जग्गा दर्ता भए नभएको सम्बन्धमा एकिन गर्न सम्बन्धित भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालय/मालपोत कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ र कार्यालयले ७ (सात) दिन भित्र निज र परिवारको नाउँमा जग्गा भए नभएको विवरण पठाउनु पर्नेछ ।
- (५) उपदफा (३) अनुसार उजुरी परेमा सोको छानबिनका लागि जिल्ला समितिले विज्ञ सदस्य समेत रहेको छानबिन उपसमिति गठन गर्न सक्नेछ ।
- (६) उपदफा (३) अनुसार कुनै उजुर नपरेकाको हकमा तोकिएको म्याद समाप्त भए पश्चात भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीको परिवारलाई उपलब्ध गराउने जग्गाको विवरण तयार गरी जिल्ला समितिले स्वीकृत गर्नु पर्नेछ ।
- (७) उजुर परेकाको हकमा जिल्ला समितिले छानबिन गरी प्रमाणको आधारमा जग्गा उपलब्ध गराउन मिल्ने वा नमिल्ने निर्णय गर्नु पर्नेछ। उक्त निर्णयानुसार भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीलाई जग्गा उपलब्ध गराउन मिल्ने भए सो सम्बन्धी जग्गाको विवरण तयार गरी स्वीकृत गर्नु पर्नेछ ।
- (८) उपदफा (६) र (७) बमोजिम भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासी र निजलाई उपलब्ध गराउने जग्गाको विवरण स्वीकृत भएको लिखित जानकारी आयोगलाई गराउनु पर्नेछ ।
- (९) उपदफा (१) र (२) बमोजिमको सूचना एकैपटक सार्वजनिक गर्न बाधा पर्ने छैन ।
- (१०) दलित आयोगले दलित भनी सूचिकृत गरेको जातिका हकमा, स्थानीय तहले वडाको विवरण सार्वजनिक गरी स्थानीय तहले प्रमाणित गरेका नापी टोलीबाट भूमिहीन दलितका लागि उपलब्ध गराउने जग्गाको नाप नक्सा भइ वितरण गर्न तयार भएका र मालपोत कार्यालयबाट अन्यत्र जग्गा नदेखिएको भनी उल्लेख भइ आएका भूमिहीन दलितका हकमा जिल्ला समितिलाई थप छानबिन गर्न आवश्यक छैन भन्ने लागेमा निवेदकलाई अन्यत्र जग्गा छैन

भनी स्वघोषणा गराई उपदफा (१) र (२) बमोजिमको सूचना सार्वजनिक नगरी जग्गा दर्ता गर्न सक्नेछ ।

(११) उपदफा (१) बमोजिम सूचना सार्वजनिक नगरी जग्गाधनी दर्ता श्रेस्ता तयार भइ पूर्जा वितरण भएपछि पनि कुनै उजुर वा दाबी विरोध भएका सो उपर जिल्ला समितिले छानबिन गरी निर्णय गर्न सक्नेछ ।

५. भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासीलाई जग्गा उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा:

(१) जिल्ला समितिले दफा ४ को उपदफा (६) को (७) बमोजिम स्वीकृत भएको मितिले ७ (सात) दिनभित्र भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासीका लागि उपलब्ध गराउने जग्गा दर्ताको निर्णय गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जग्गा दर्ताको निर्णय पश्चात जिल्ला समितिले नापी नक्सा अद्यावधिक गरी जग्गा प्राप्त गर्ने भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासीहरुको विवरण उल्लेख गरी अनुसूची—६ को ढाँचामा नापी क्षेत्रिय किताब (फिल्डबुक) तयार गर्नु पर्नेछ । नापी क्षेत्रिय किताब (फिल्डबुक) को कैफियत महलमा जग्गाको प्रयोजन समेत जनाउनु पर्नेछ ।

(३) जिल्ला समितिले जग्गा दर्ताको निर्णयको जानकारी आयोगमा पठाउनु पर्नेछ ।

(४) जिल्ला समितिले उपदफा (१) बमोजिम जग्गा दर्ता गर्ने निर्णय गरेपश्चात भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासीलाई जग्गा दर्ताको लागि १५ (पन्ध्र) दिनभित्र उपस्थित हुन अनुसूची—७ बमोजिमको सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ र जिल्ला समितिले आवश्यकता अनुसार पुनः प्रकाशन गर्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम सूचना प्रकाशन भए पश्चात जग्गा दर्ता गर्न आउने भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासीलाई उपलब्ध गराउने जग्गाको नापी क्षेत्रिय किताब (फिल्डबुक) मा जग्गाधनीको सहीछाप गराई दर्ता गर्नु पर्नेछ । यसरी जग्गा दर्ता पश्चात लगत संकलन कार्यविधि अनुसार भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासीले प्राप्त गरेको निवेदन दर्ता तथा नाप नक्साको निस्साको पीठमा निजलाई उपलब्ध गराइने जग्गा रहेको स्थानीय तहको नाम, वडा नं., सीट नं., कित्ता नं. र क्षेत्रफल खुलाई जिल्ला समितिले तोकेको कर्मचारीले प्रमाणित गराई जग्गाधनीलाई फिर्ता दिनु पर्नेछ ।

(६) दफा १० बमोजिम तयार भएका जग्गाधनी दर्ता श्रेस्ता र जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पूर्जा तयार गर्नेले हस्ताक्षर गरी रुजु गर्नका लागि तोकिएको कर्मचारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ । रुजु भए पश्चात जिल्ला समितिको निर्णय बमोजिम जग्गाधनी दर्ता श्रेस्ता तथा जग्गाधनी दर्ता

प्रमाण पूर्जा जिल्ला समितिका अध्यक्ष र सदस्य सचिवले प्रमाणित गरी लागु गर्न सम्बन्धित भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालय/मालपोत कार्यालयमा बुझाउनु पर्नेछ ।

(७) भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालय/मालपोत कार्यालयमा प्राप्त श्रेस्ता अद्यावधिक गरिएको व्यहोरा जनाई मालपोत अधिकृतले दस्तखत गरी लागु गर्नु पर्नेछ ।

६. अव्यवस्थित बसोबासीलाई उपलब्ध गराउने जग्गाको दस्तुर:

जिल्ला समितिले अव्यवस्थित बसोबासीलाई उपलब्ध गराउन प्रस्ताव गरिएको जग्गाको दस्तुर निर्धारण भूमि सम्बन्धी नियमहरू, २०२१ को नियम ४१च. बमोजिम छुट्टाछुट्टै गर्नु पर्नेछ ।

७. अव्यवस्थित बसोबासीको वर्गीकरण:

(१) दफा ४ को उपदफा (६) को (७) बमोजिमको स्वीकृत विवरण र दफा ६ बमोजिमको दस्तुर निर्धारण भए पश्चात भूमि सम्बन्धी नियमहरू, २०२१ को नियम ४१डको उपनियम (१) बमोजिम निर्धारण गरिएको दस्तुर सम्बन्धी विवरण जिल्ला समितिले निर्णय गरी अनुसूची—१० बमोजिमको ढाँचामा सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) अनुसारको विवरण जिल्ला समितिले १५ (पन्ध्र) दिनको म्याद दिई स्थानीय तहको वेबसाइट प्रकाशन गरी आफ्नो सूचना पाटीमा समेत टाँस गर्नुपर्नेछ । सो सूचना जिल्ला समितिले सम्बन्धित स्थानीय तहमा जानकारीका लागि पठाउनु पर्नेछ । स्थानीय तहले सूचना प्राप्त हुनसाथ सरोकारवालाहरूको जानकारीका लागि आफ्नो सूचना पाटीमा टाँस गरी जिल्ला समितिलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ । साथै सो सूचनाको संक्षिप्त व्यहोरा स्थानीय संचार माध्यमहरूबाट पनि सार्वजनिक गर्न सकिनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम सार्वजनिक भएको विवरणमा कुनै त्रुटि भएमा वा सो विवरणमा चित्त नबुझेमा अव्यवस्थित बसोबासीले विवरण सार्वजनिक भएको मितिले १५ (पन्ध्र) दिनभित्र सम्बन्धित स्थानीय तहमार्फत जिल्ला समिति समक्ष निवेदन दिनुपर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम कुनै अव्यवस्थित बसोबासीले निवेदन दिएमा जिल्ला समितिले सम्बन्धित स्थानीय तहको सिफारिस समेतका आधारमा सोको जाँचबुझ गरी त्यस्तो निवेदन २१ (एक्काइस) दिनभित्र फछ्छ्यौट गर्नुपर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमको निवेदन उपर जाँचबुझ गर्न अव्यवस्थित बसोबासीको वर्गीकरणमा कुनै त्रुटि देखिएमा जिल्ला समितिले त्यस्तो वर्गीकरणमा रहेका त्रुटि सच्याउनु पर्नेछ ।

८. जग्गा दर्ताको निर्णयः

- (१) दफा ७ को उपदफा (२) बमोजिम प्रकाशित सूचनामा निवेदन नपरेको हकमा म्याद समाप्त भए पछि र निवेदन परेको हकमा दफा ७ को उपदफा (४) र (५) बमोजिमको कार्य सम्पन्न गरी जिल्ला समितिले जग्गा दर्ताको निर्णय गर्नु पर्नेछ ।
- (२) जग्गा दर्ता भएको निर्णयको जानकारी जिल्ला समितिले आयोगलाई पठाउनु पर्नेछ ।

९. जग्गा दर्ता गर्न आउने सूचनाः

- (१) दफा ८ बमोजिम जग्गा दर्ता गर्ने निर्णय पश्चात जिल्ला समितिले जग्गा प्राप्त गर्ने अव्यवस्थित बसोबासीहरूको विवरण उल्लेख गरी जग्गा दर्ता गर्न आउने सम्बन्धी सूचना अनुसूची—११ बमोजिमको ढाँचामा प्रकाशन गर्नु पर्ने छ ।
- (२) उपदफा (१) अनुसारको विवरण सार्वजनिक भएको जानकारी सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालय, जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय, भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयहरू/मालपोत कार्यालयहरू, नापी कार्यालयहरू, डिभिजन वन कार्यालयहरू र स्थानीय तहलाई समेत दिनु पर्नेछ । साथै सो सूचनाको संक्षिप्त व्यहोरा स्थानीय सञ्चार माध्यमहरूबाट समेत सार्वजनिक गर्न सकिनेछ ।
- (३) जग्गा दर्ता गर्ने निर्णय पश्चात जिल्ला समितिले जग्गा प्राप्त गर्ने अव्यवस्थित बसोबासीहरूको विवरण उल्लेख गरी अनुसूची—६ को ढाँचामा नापी क्षेत्रिय किताब (फिल्डबुक) तयार गर्नु पर्नेछ ।
- (४) उपदफा (१) बमोजिमको सूचना प्रकाशन भए पश्चात जग्गा दर्ता गर्न आउने अव्यवस्थित बसोबासी दफा ६ र ७ बमोजिम निर्धारण गरिएको दस्तुर असुल गरेका प्रमाण (बैंक भौचर) समेत संलग्न गराई नापी क्षेत्रिय किताब (फिल्डबुक) मा जग्गाधनीको सहीछाप गराई जग्गा दर्ता गर्नु पर्नेछ । जग्गाधनीको सहीछाप भएपछि निवेदन दर्ता तथा नाप नक्साको निस्साको पीठमा जग्गा रहेको स्थानीय तहको नाम, वडा नं., नक्सा सिट नं. र क्षेत्रफल खुलाई जिल्ला समितिले तोकेको कर्मचारीले प्रमाणित गरी जग्गाधनीलाई फिर्ता दिनुपर्नेछ ।

१०. जग्गा दर्ता श्रेस्ता तथा प्रमाण—पूर्जा

- (१) दफा ५ को उपदफा (५) र दफा ९ को उपदफा (४) बमोजिम दर्ता भइ सकेका जग्गाहरुको अनुसूची—८ बमोजिम जग्गाधनी दर्ता श्रेस्ता र अनुसूची—९ बमोजिम जग्गाधनी दर्ता प्रमाण—पूर्जा जिल्ला समितिले तयार गर्नुपर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम तयार भएका श्रेस्ता र पूर्जा तयार गर्ने र रुजु गर्नेले हस्ताक्षर गरी प्रमाणित गर्नका लागि जिल्ला समितिका अध्यक्ष र सदस्य—सचिव समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम प्रमाणित गरिएका जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पूर्जा जिल्ला समितिले भूमि समस्या समाधान आयोगलाई पूर्ण विवरण सहित लिखित जानकारी गराए पश्चात सम्बन्धित जग्गाधनीलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- (४) कुनै कारण वश तयार भएको डिजिटल प्रणालीबाट दर्ता श्रेस्ता/पूर्जा तयार हुन नसकेमा हस्तलिखित दर्ता श्रेस्ता/पूर्जा तयार गर्न सकिनेछ ।

११. नक्सा तथा श्रेस्ताको हस्तान्तरण:

जिल्ला समितिबाट तयार गरिएका नक्सा (फिल्डबुक) र प्लट रजिष्टर जिल्ला समितिका अध्यक्ष र सदस्य—सचिवले प्रमाणित गरी सम्बन्धित नापी कार्यालयमा र सोसँग सम्बन्धित जग्गाधनी, दर्ता श्रेस्ता, मिसिल तथा निर्णय पुस्तिका सम्बन्धित भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालय/मालपोत कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ । र यसका लागि जिल्ला समितिले निर्णय गर्दा सम्बन्धित मालपोत कार्यालयको कार्यक्षेत्र भित्रका निर्णयहरु गर्दा छुट्टाछुट्टै निर्णय पुस्तिका तयार गर्नु पर्नेछ ।

१२. दस्तुर सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) जग्गा दर्ता गर्न आउँदा अव्यवस्थित बसोबासीले दफा ६ को उपदफा (४) बमोजिम जिल्ला समितिले निर्धारण गरेको दस्तुर वापतको रकम राजश्व संकेत नम्बर १४२१२ (सरकारी सम्पत्तिको विक्रिबाट प्राप्त रकम) कार्यालय कोड नम्बर ३३६००३५०३ भूमि समस्या समाधान आयोगको नाममा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेडमा रहेको खाता नम्बर १०००१००२०००१०००० मा दाखिला गरी सोको सक्कल भौचर जिल्ला समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिमको दस्तुर आर्थिक रूपले विपन्न भएको कारणले एकमुष्ट बुझाउन नसक्ने कारण खोली जिल्ला समिति समक्ष निवेदन दिएमा र सो निवेदन उपर छानबिन गर्दा निवेदनमा उल्लेखित कारण विश्वसनीय देखिएमा जिल्ला समितिले त्यस्तो अव्यवस्थित बसोबासीले तीन वर्षभित्र दस्तुर चुक्ता गर्ने कबोल गराई किस्ता तोकन सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिमको दस्तुर चुक्ता नगरे सम्म जिल्ला समितिले अव्यवस्थित बसोबासीको नाममा तयार भएको जग्गाधनी दर्ता श्रेस्ता बमोजिमको जग्गा रोक्का राख्न भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयलाई लेखी पठाउनु पर्नेछ ।
- (४) अव्यवस्थित बसोबासीले उपदफा (२) बमोजिमको बुझाउनु पर्ने सम्पूर्ण दस्तुर बुझाएपछि सम्बन्धित मालपोत कार्यालयले निजको नाउँमा रोक्का रहेको जग्गा फुकुवा गरी जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा जारी गर्नेछ ।

१३. साविकमा नाप नक्सा भईसकेको जग्गा सम्बन्धमा :

भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीलाई जग्गा उपलब्ध गराउँदा साविकमा नापी भएको जग्गा भए विद्यमान फिल्डबुक तथा प्लट रजिष्टरका आधारमा कित्ता कायम गरी जिल्ला समितिबाट जग्गा दर्ता गर्ने निर्णयबमोजिम नापी नक्सा, प्लट रजिष्टर, जग्गाधनी दर्ता श्रेस्ता र जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पुर्जा तयार गर्नु पर्नेछ ।

१४. श्रेस्ता अद्यावधिक सम्बन्धमा :

(१) भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीले जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पूर्जासहित भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालय/मालपोत कार्यालयमा जग्गाधनी प्रमाण पूर्जा प्राप्त गरेको मितिले ३० दिन भित्रमा उपस्थित भई आफ्नो जग्गाको विवरण भू सूचना प्रणालीमा अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ । त्यसरी अद्यावधिक गर्दा श्रेस्ता पुर्जामा सो जग्गा अद्यावधिक गरेका मितिले १० (दश) वर्ष सम्म विक्रि वितरण गर्न नपाउने व्यहोरा जनाउनु पर्नेछ ।

(२) मालपोत कार्यालयमा प्राप्त श्रेस्ता अद्यावधिक गरिएको व्यहोरा जनाई मालपोत अधिकृतले दस्तखत गरि लागु गर्नुपर्नेछ ।

१५. प्रगति प्रतिवेदन : जिल्ला समितिले अनुसूचि-१२ को ढाँचामा आयोगमा नियमित रूपमा प्रगति प्रतिवेदन पठाउनुपर्नेछ ।

१६. बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार : यो कार्यविधि कार्यान्वयका क्रममा बाधा अड्काउ परेमा आवश्यकताअनुसार आयोगको सिफारिसमा मन्त्रालयले फुकाउन सक्नेछ ।

१७. प्रचलित कानून बमोजिम हुने : यस कार्यविधिमा भएका व्यवस्थाहरू प्रचलित कानून सँग बाझिन गएमा बाझिएको हदसम्म प्रचलित कानूनबमोजिम हुनेछ ।

अनुसूचि- १

(दफा ३ को उपदफा (१) को खण्ड (ख) सँग सम्बन्धित)

(भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासीलाई उपलब्ध गराउने जग्गाको प्रस्तावित विवरण)

स्थानीय तहको नाम :

मिति :

वडा नं. :

जग्गा रहेको स्थानीय तहको क्षेत्र (सहरी/सहरीबाहेक) :

भौगोलिक क्षेत्र (तराई तथा भित्री मधेश/हिमाल तथा पहाड) :

क्र.सं	परिवारमूलीको नाम, थर	नक्सा नं.	कित्ता कोड	भोगचलन गरेको क्षेत्रफल	प्रयोजन	उपलब्ध गराउन सकिने जग्गाको अधिकतम क्षेत्रफल (व.मि)	उपलब्ध गराउने कित्ता (पूरै वा मध्य)	उपलब्ध गराउने जम्मा क्षेत्रफल (व.मि)	कित्ता नं.

तयार गर्ने :

रुजू गर्ने :

अनुसूचि ' २

(दफा ३ को उपदफा (१) को खण्ड (ग) सँग सम्बन्धित)

(अव्यवस्थित बसोबासीका लागि उपलब्ध गराउने जग्गाको प्रस्तावित विवरण)

स्थानीय तह: .....

मिति:.....

क्र.सं	परिवारमूलीको नाम, थर	जग्गा रहेको स्थानीय तह	वडा नं.	नक्सा नं.	कित्ता कोड	क्षेत्रफल	जग्गा रहेको स्थानीय तहको क्षेत्र	प्रयोजन	दिन प्रस्ताव भएको क्षेत्रफल	पूरे वा मध्ये	जग्गाको न्यूनतम मूल्यांकन निर्धारण भए/नभएका	उपलब्ध गराउने प्रस्तावित जम्मा क्षेत्रफल (ब.मि.)	कित्ता नं.

भौगोलिक क्षेत्र (तराई तथा भित्री मधेश/हिमाल तथा पहाड :

तयार गर्ने :

रुजु गर्ने :

अनुसूची- ३

(दर्ता माग गरेको जग्गाको प्रयोजन)

(दफा ३ को उपदफा (१) को खण्ड (घ) सँग सम्बन्धित)

मिति:.....

श्रीमान् अध्यक्षज्यू

भूमि समस्या समाधान आयोग

जिल्ला समिति.....

मार्फत

अध्यक्ष/नगर प्रमुखज्यू

..... नगरपालिका/गाउँपालिका

.....

विषय : दर्ता माग गरेको जग्गाको प्रयोजन खुलाएको ।

प्रस्तुत विषयमा म र मेरो परिवारले भूमिहीन दलित/भूमिहीन सुकुम्बासी/अव्यवस्थित बसोबासीको रूपमा आवाद कमोत गर्दै आएको जग्गाको दर्ताका लागि साविकमा दिएको निवेदनमा जग्गाको प्रयोजन खुलाउन छुटेकोले देहायबमोजिमको विवरण खुलाई पुनः निवेदन गर्दछु ।

तपसिल

क्र.सं.	गा.पा./न.पा.	वडा नं	नक्सा/सीट नं.	कित्ता नं	क्षेत्रफल	प्रयोजन	कैफियत

निवेदकको नाम, थर :

हस्ताक्षर:

अनुसूची ४

(दफा ३ को उपदफा (१) को खण्ड (ड) सँग सम्बन्धित)

(प्रस्तावित स्वामित्वसम्बन्धी विवरण)

स्थानीय तहको नाम :

क्र.सं.	बसोबास वा आबाद कमोत गर्ने	कित्ता कोड	क्षेत्रफल	वडा नं.	नक्सा नं.	कित्ता नं	क्षेत्रफल	जोडिएको बाटोको प्रकार	नापी भएको मिति	प्रस्तावित स्वामित्व

तयार गर्ने अमिनको नाम, थर : दस्तखत : चेक गर्ने टोली प्रमुख/सर्भेक्षकको नाम, थर : दस्तखत:

प्रमाणित गर्ने वडा अध्यक्षको नाम र दस्तखत :

द्रष्टव्य: जोडिएको बाटोको प्रकार भन्नाले बाटो नभएको वा गोरेटो बाटो वा कच्ची मोटर बाटो वा ग्राबेल मोटर बाटो वा पक्की सडक(६ मिटरसम्म) वा पक्की सडक ६ मि. देखि ८ मि. सम्म) पक्की सडक ८ मि. भन्दा बढी वा राजमार्गमध्ये एक ।

अनुसूची- ५

(दफा ४ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित)

मिति.....

हकदाबी गर्ने सम्बन्धी ७ (सात) दिने सार्वजनिक सूचना

प्रस्तुत विषयमा.....न.पा./गा.पा.बाट प्राप्त सिफारिस सहितको विवरण र तथ्याङ्क समेतको आधारमा जिल्ला समिति.....ले देहायबमोजिका भूमिहिन दलित, भूमिहिन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीलाई देहायबमोजिमका जग्गा उपलब्ध गराउने तयारी गरेकाले सबैको जानकारीका लागि यो सूचना प्रकाशन गरिएको छ । यस सम्बन्धमा कसैको कुनै हकदाबी वा दाबी विरोध भए वा भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा ५२ ख. को उपदफा (४) र भूमि सम्बन्धी नियमहरू, २०२१ को नियम ४१ ख. को उपनियम (४) मा उल्लिखित जग्गा भए वा सरकारद्वारा गठित कुनै आयोग, कार्यदल वा समितिबाट उपलब्ध गराइएको जग्गा भए सोको प्रमाणसहित जिल्ला समितिको कार्यालयमा ७ (सात) दिनभित्र लिखित निवेदन गर्नुहुन्न यो सूचना प्रकाशित गरिएको छ । सो अवधिभित्र निवेदन पर्न नआएमा यसैबमोजिम जग्गा उपलब्ध गराइने व्यहोरा सम्बन्धित सबैमा जानकारी गराइन्छ ।

सि.नं.	परिवारमूलीको नाम,थर ना.प्र.नं.	स्थानीय तह	वडा नं.	साविक नक्सा नं. /कित्ता नं	हालको नक्सा नं. /कित्ता नं.	क्षेत्रफल (ब.मि.)	प्रयोजन	चारकिल्ला (कित्ता नं.)				कैफियत
								पूर्व	पश्चिम	उत्तर	दक्षिण	

मिति :   सदस्य सचिव :

अनुसूची— ६

(दफा ५ को उपदफा(२) र दफा ९ को उपदफा(३) सँग सम्बन्धित)

भूमि समस्या समाधान आयोग
नापी क्षेत्रीय किताब (फिल्डबुक)

प्रदेश : जिल्ला : गाउँपालिका/नगरपालिका :
वडा नं.: नक्सा नं.:

किता नं.	जग्गाबालको			मोहीको			विरह (घर, बगैँचा, पोखरी आदि)	किसिम		क्षेत्रफल	चौहद्दी				नापी भए को मिति	प्रमाण संकेत	दर्ता गर्नेको नाम र दस्तखत	कैफियत
	नाम, थर, वतन, बाबु र बाजेको नाम	व्य हो रा	सही छाप	नाम, थर, वतन, बाबु र बाजेको नाम	व्य होरा	सही छाप		कृषि क्षेत्र	व्यव सायिक तथा बासोबास क्षेत्र		पू	प	उ	द				

वडा अध्यक्षको नाम.....

हस्ताक्षर.....

अमिनको नाम..... हस्ताक्षर.....

सर्भेक्षकको नाम.....

हस्ताक्षर.....

टोली

प्रमुखको

नाम.....हस्ताक्षर.....

अनुसूची-७

(दफा ५ को उपदफा(४) सँग सम्बन्धित)

भूमि समस्या समाधान आयोग

जिल्ला समिति.....

मिति :

भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासीलाई जग्गा दर्ता गर्न आउने बारेको सूचना ।

भूमि समस्या समाधान आयोग जिल्ला समिति.....को मिति.....को निर्णय अनुसार देहाय बमोजिमका भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासीलाई जग्गा उपलब्ध गराउने भएकाले देहाय बमोजिमको कागजात सहित यस सूचनाको मितिले १५ (पन्ध्र) दिनभित्र जग्गा दर्ता गर्नका लागि जिल्ला समितिको कार्यालयमा परिवारमूली र निजको पति वा पत्नी उपस्थित हुन सूचित गरिन्छ ।

तपसिल :

क्र.सं.	परिवारमूलीको नाम,थर	ना.प्र.प.नं.,जारी मिति र जिल्ला	विवरण गरिने जग्गाको विवरण					कैफियत
			न.पा./गा.पा.	वडा नं.	नक्सा नं.	कित्ता नं.	क्षेत्रफल (वर्गमिटर)	

आवश्यक कागजात

१. परिवारमूली र निजको पति/पत्नीको सक्कल नागरिता ।
२. निवेदन दर्ता तथा नक्साको निस्सा ।
३. परिवारमूली र निजको पति/पत्नीको २/२ प्रति पासपोर्ट साइजको हालसालै खिचेको फोटो ।

अनुसूची-८
जग्गाधनी दर्ता श्रेष्ठा
(दफा १० सँग सम्बन्धित)
नेपाल सरकार
भूमि समस्या समाधान आयोग

जिल्ला समिति .....

जग्गाधनी दर्ता श्रेस्ता

जग्गाधनी श्रेस्ता नं. :

हालसालै खिचेको
जग्गाधनीको
फोटो

औंठा छाप	

जग्गाधनीको नाम, थर: ..... जन्म मिति: .....

वतन : प्रदेश ..... जिल्ला ..... गा.पा./न./पा. .... वडा नं.....

ना.प्र. नं./जिल्ला/जारी मिति: .....

बाबुको/पतिको नाम, थर.....

बाजेको/ससुराको नाम, थर .....

जग्गाधनीको दस्तखत:

हालसालै खिचेको
जग्गाधनीको
फोटो

औंठा छाप	

जग्गाधनीको नाम, थर: .....

वतन : प्रदेश ..... जिल्ला ..... गा.पा./न./पा. .... वडा नं.....

ना.प्र. नं./जिल्ला/जारी मिति: .....

बाबुको/पतिको नाम, थर.....

बाजेको/ससुराको नाम, थर .....

जग्गाधनीको दस्तखत:

जिल्ला	नगरपालिका/ गाउँ	वडा नं.	नक्सा/ सीट न	कित्ता नं	विरह	जग्गाधनीको हक हिस्सा	मोहीको नाम, थर वतन र	किसिम		प्रमाण संकेत	कैफियत	प्रमाणित गर्नेको दस्तखत र मिति
--------	--------------------	------------	-----------------	--------------	------	-------------------------	-------------------------	-------	--	-----------------	--------	-----------------------------------

	पालिका				(घर, आवादी, पोखरी, पर्ति, आदी)		बाबु बाजेको नाम			जग्गाको क्षेत्रफल हेक्टर (व.मी)			सदस्य सचिव	अध्यक्ष	
								कृषि क्षेत्र	व्यवसायिक तथा बसोबास क्षेत्र						

आयोगबाट उपलब्ध गराइएको जग्गाको अंशबंडा र अपुतालीको अवस्थामा बाहेक अन्य कुनै प्रक्रियाबाट दश वर्षसम्म कुनै पनि व्यक्तिलाई हक हस्तान्तरण गर्न पाइने छैन र सो अवधी पश्चात समेत स्वामित्व बिहिन हुने गरी त्यस्तो जग्गा कुनै व्यहोराले हक हस्तान्तरण गर्न पाइने छैन । कृषि प्रयोजनको लागि उपलब्ध गराईएको जग्गाको प्रचलित कानून बमोजिम बाहेक भूउपयोग परिवर्तन गर्न पाइने छैन ।

प्रिन्ट/तयार मिति :

रुजु गर्नेको दस्तखत :

प्रमाणित गर्नेको दस्तखत:

अनुसूची ९
(दफा १० सँग सम्बन्धित)
नेपाल सरकार
भूमि समस्या समाधान आयोग

जिल्ला समिति .....

जग्गाधनी संकेत नं. :

जग्गाधनी दर्ता प्रमाण-पूजा

जग्गाधनी पूजा नं. :

हालसालै खिचेको जग्गाधनीको फोटो

औंठा छाप	

जग्गाधनीको नाम, थर: ..... जन्म मिति: .....
वतन : प्रदेश ..... जिल्ला ..... गा.पा./न./पा. .... वडा नं.....
ना.प्र. नं./जिल्ला/जारी मिति: .....
बाबुको/पतिको नाम,थर.....
बाजेको/ससुराको नाम, थर .....

हालसालै खिचेको जग्गाधनीको फोटो

औंठा छाप	

जग्गाधनीको नाम, थर: .....
वतन : प्रदेश ..... जिल्ला ..... गा.पा./न./पा. .... वडा नं.....
ना.प्र. नं./जिल्ला/जारी मिति: .....
बाबुको/पतिको नाम, थर.....
बाजेको/ससुराको नाम, थर .....

जिल्ला	नगरपालिका/ गाउँ पालिका	वडा नं.	नक्सा/ सीट नं	कित्ता नं	मोठ नं. पाना नं.	विरह (घर, आवादी, पोखरी, पति, आदी)	जग्गाधनीको हक हिस्सा	मोहीको नाम, थर वतन र बाबु बाजेको नाम	किसिम		जग्गाको क्षेत्रफल हेक्टर (व.मी)	प्रमाण संकेत	कैफियत	प्रमाणित गर्नेको दस्तखत र मिति	
									कृषि क्षेत्र	व्यवसायिक तथा बसोवास क्षेत्र				सदस्य सचिव	अध्यक्ष

आयोगबाट उपलब्ध गराइएको जग्गाको अंशबंडा र अपुतालीको अवस्थामा बाहेक अन्य कुनै प्रक्रियाबाट दश वर्षसम्म कुनै पनि व्यक्तिलाई हक हस्तान्तरण गर्न पाइने छैन र सो अवधी पश्चात समेत स्वामित्व बिहिन हुने गरी त्यस्तो जग्गा कुनै व्यहोराले हक हस्तान्तरण गर्न पाइने छैन । कृषि प्रयोजनको लागि उपलब्ध गराईएको जग्गाको प्रचलित कानून बमोजिम बाहेक भूउपयोग परिवर्तन गर्न पाइने छैन ।

तयार/प्रिन्ट गर्नेको दस्तखत :

रुजु गर्नेको दस्तखत :

प्रमाणित गर्नेको दस्तखत:

अनुसूची- १०
(दफा ७ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)
भूमि समस्या समाधान आयोग
जिल्ला समिति.....

अव्यवस्थित बसोबासीको जग्गाको वर्गीकरण र राजस्व सम्बन्धी विवरण

मिति :

क्र. सं.	परिवारमूलीको नाम, थर	स्थानीय तह/वडा	नक्सा नं/ कित्ता नं	मापदण्डको आधारको अंकभार	समूह	दस्तूर निर्धारणको अंकभार	उपलब्ध गराइने जग्गाको क्षेत्रफल (ब.मी.)		जग्गाको क्षेत्रफल अनुसारको अंकभार	जग्गाको न्यूनतम मूल्यांकन अनुसारको अंकभार	बाटोको पहुँच अनुसारको अंकभार	जग्गा रहेको स्थान अनुसारको अंकभार	राजस्व दस्तूर	कैफियत	
							आवास	कृषि							

तयार/प्रिन्ट गर्ने :

रजु गर्ने :

सदस्य सचिव :

अनुसूची-११
(दफा ९ को उपदफा(१) सँग सम्बन्धित)
भूमि समस्या समाधान आयोग
जिल्ला समिति.....

मिति :

अव्यवस्थित बसोबासीहरूलाई जग्गा दर्ता गर्न आउने सम्बन्धी सूचना

प्रस्तुत विषयमा देहायबमोजिमको अव्यवस्थित बसोबासीहरूको वर्गीकरण भई लाग्ने राजस्व समेत यकिन भएकोले भूमि समस्या समाधान आयोग, जिल्ला समिति.....को मिति.....को निर्णयले निजहरूलाई जग्गा उपलब्ध गराइने भएकोले यस सूचनाको मितिले १५ (प्रन्ध्र) दिनभित्र तोकिएको राजस्व रकम.....बैंक खातामा जम्मा गरी देहायबमोजिमको कागजात लिई जग्गा दर्ताका लागि जिल्ला समितिको कार्यालयमा परिवारमूली उपस्थित हुन सूचित गरिएको छ ।

तपसिल:

क्र.सं.	परिवारमूलीको नाम, थर	ना.प्र. प.नं.,जारी मिति र जिल्ला	वितरण गरिने जग्गाको विवरण				क्षेत्रफल (वर्गमिटर)	राजस्व दस्तूर रु.
			न.पा./गा.पा.	वडा नं.	नक्सा नं.	कित्ता नं.		

आवश्यक कागजात :

१. परिवारमूली र निजको पति/पत्नीको सक्कल नागरिकता
२. निवेदन दर्ताको निस्सा
३. परिवारमूली र निजको पति /पत्नीको २/२ प्रति पासपोर्ट साइजको हालसालै खिचेको फोटो
४. राजस्व बुझाएको २ प्रति बैंक भौचर

अनुसूची—१२
(दफा १० सँग सम्बन्धित)
भूमि समस्या समाधान आयोग
जिल्ला समिति.....
(मासिक प्रगति प्रतिवेदन)
.....साल.....महिना

विवरण	गत महिनासम्मको	यस महिनाको	जम्मा	कैफियत
(१) नाप नक्सासम्बन्धी				
(क) नाम नक्सा भएको जम्मा क्षेत्रफल				
(ख) नाप नक्सा भएको जम्मा कित्ता संख्या				
(ग) डाटाबेस निर्माण भएको जम्मा कित्ता संख्या				
(घ) नाप नक्सा भएको भूमिहीन दलित परिवार संख्या				
(ङ) नाप नक्सा भएको भूमिहीन सुकुम्बासी परिवार संख्या				
(च) नाप नक्सा भएको अव्यवस्थित बसोबासी परिवार संख्या				
(२) भूमिहीन दलित तथा भूमिहीन सुकुम्बासी सम्बन्धी				
(क) भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासीको प्रमाणीकरण भई विवरण प्राप्त भएका स्थानीय तहको संख्या				
(ख) नाप नक्साको विवरण(नक्सा, फिल्ड बुक, डाटाबेस) प्राप्त भएका स्थानीय तहको संख्या				

(ग) जिल्ला समितिबाट हकदाबीका लागि सूचना प्रकाशन भएका भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासी संख्या				
(घ) जिल्ला समितिबाट जग्गा दर्ता गर्ने निर्णय वा सिफारिस भएका भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासी				
(ङ) जग्गासम्बन्धी दर्ता प्रमाण—पुर्जा वितरण भई जग्गाधनी दर्ता श्रेस्ता हस्तान्तरण भएका भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासी संख्या				
(३) अव्यवस्थित बसोबासीसम्बन्धी				
(क) अव्यवस्थित बसोबासीको प्रमाणीकरण भई विवरण प्राप्त भएका स्थानीय तहको संख्या				
(ख) नाप नक्साको विवरण (नक्सा, फिल्डबुक, डाटाबेस) प्राप्त भएका स्थानीय तहको संख्या				
(ग) जिल्ला समितिबाट हकदाबीका लागि सूचना प्रकाशन भएका अव्यवस्थित बसोबासी संख्या				
(घ) जिल्ला समितिबाट जग्गा दर्ता गर्ने निर्णय भएका अव्यवस्थित बसोबासी संख्या				
(ङ) जग्गाधनी दर्ता प्रमाण—पुर्जा वितरण भई श्रेस्ता हस्तान्तरण भएका अव्यवस्थित बसोबासी संख्या				

(४) अव्यवस्थित बसोबासीलाई उपलब्ध गराइएको क्षेत्रफल				
(५) अव्यवस्थित बसोबासीलाई जग्गा उपलब्ध गराए बापत असुल भएको राजस्व				